Kvenane har fått eigen drakt

Av Reidun Mellem

Organisasjonen for den kvenske minoriteten, Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveeniliitto, (NKF/RK), blei stifta i Alta i 1987, og har no omlag 800 medlemmar. Kvenane sine forfedre kom som kjent fra Nord-Finland og fra finskspråklige område i Nord-Sverige. Dei var her allereie så tidlig som på 1500-tallet kan gamle skattelister fortelje. Men den virkelig store innflyttinga kom noko seinare og foregikk utover heile 1800-tallet. Enno lever kvensk språk og kvensk kultur i ganske mange av bygdene våre. I 1999 ratifiserte Norge «Europa-rådets rammekonvensjon til vern av nasjonale minoritetar», og det gav kvenane offisiell status som nasjonal minoritet her i landet, noko organisasjonen vår hadde arbeidd for fra starten av.

Eigen kvendrakt for både kvinne og mann var også ei viktig sak å arbeide for. Initiativtakar her var Jens Stark, som i mars 1995 tok kontakt med Kompetanse-senteret for Husflid og småindustri (KHS) på Høgtun, som han tenkte ville kunne stå for dette. I fellesskap kom dei fram til at dette store oppdraget måtte NKF/RK stille seg bak. På styremøte i mai same året vedtok organisasjonen å gå i gang med dette, med HKS som prosjektansvarlig og dåverande daglig leiar Brit Sandnes som prosjektleiar. Med seg i arbeidet fikk ho ei arbeidsgruppe valt av NKF/RK: Jens Stark fra Olderdalen, Eira Søderholm fra Tromsø og dåverande leiar for NKF/RK, Egil Sundelin fra Alta.

Ønsket vårt var at draktene skulle søke å ivareta kvenske klestradisjonar, vere ein funksjonell festdrakt på linje med andre folkedrakter, virke identitetsskapande

Kveeneille oma asu

Reidun Mellem

Kveenien oma järjestö, Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveeniliitto, (NKF/RK), perustettiin Alattiossa vuonna 1987. Järjestöllä on noin 800 jäsentä. Kuten tiedetään, tulivat kveenien esi-isät Pohjois-Suomesta sekä Pohjois-Ruotsin suomenkielisiltä alueilta. Kveenejä oli täällä jo niinkin aikaisin kuin 1500-luvulla, tämä käy ilmi vanhoista veroluetteloista. Mutta todellinen muuttoaalto tuli kuitenkin hieman myöhemmin jatkuen läpi 1800-luvun. Kveenien kieli ja kulttuuri elää vielä monissa kylissä. Vuonna 1999 ratifisoi Norja «Euroopan neuvoston vähemmistöjä koskevan sopimuksen», ja sen myötä kveenit tunnustettiin kansalliseksi vähemmistöksi. Vähemmistö-aseman puolesta järjestö oli työskennellyt alusta lähtien.

Oman kveenipuvun saaminen sekä miehille että naisille koettiin myös tärkeäksi. Aloitteen asiasta teki Jens Stark, joka maaliskuussa 1995 otti yhteyttä Høgtunissa olevaan Käsityö- ja pienteollisuuden kehittämiskeskukseen (KHS). Hän päätyi kuitenkin yhteistuumin KHS:n kanssa siihen, että NKF/RK:n tulisi olla näin merkittävän hankkeen tukena. Järjestön johtokunta päättikin saman vuoden toukokuussa asettua hankkeen taakse. HKS:sta tuli projektin toteuttaja, ja järjestön silloisesta toimitusjohtajasta Brit Sandnesista taas projektivastaava. Sandnesin tueksi järjestö nimitti työryhmän, johon kuuluivat Jens Stark Junttaniemestä, Eira Søderholm Tromssasta sekä järjestön silloinen puheenjohtaja Egil Sundelin Alattiosta.

Toiveenamme, oli että pukujen suunnittelussa otettaisiin huomioon kveenien pukeutumisperinteet, pukujen

og gjøre kvenane som gruppe meir synlige i storsamfunnet. Med dette i tanken starta arbeidet med å finne bakgrunnsstoff for draktene. Tvangsevakueringa og nedbrenninga av store delar av Finnmark og Nord-Troms hadde rasert landsdelen for klesplagg av eldre dato, så her blei det nødvendig å bruke andre kjelder: Musea på Nordkalotten, fotografi frå eldre tider, bøker og artiklar om folkedrakter, ikkje minst Samueli Paulaharju si bok «Finnmarkens folk», som i stor grad

toiminnallisuus juhla-asuina muiden kansallispukujen tapaan, pukujen asema identiteetin vahvistajana, sekä kveenien näkyvyyden lisääminen ympäröivässä yhteiskunnassamme. Tämä mielessä pitäen aloitettiin taustamateriaalin keruu. Pakkoevakuointi sekä poltetun maan taktiikka suurissa osissa Finnmarkkua ja Pohjois-Tromssaa oli hävittänyt vanhimmat asut, joten oli turvauduttava muihin lähteisiin: Pohjoiskalotti Museoon, valokuviin vanhoilta ajoilta, kirjoihin ja artikkeleihin

Jens Stark, som lanserte ideen om kvendrakten, m
Rune Sundelin og Anne Mari Rahkonen Berg.
Bildet ble tatt da kvendrakten for første gang ble presentert for publikum under Nasjonal kvenkonf ranse i Nordreisa september 1999.
Foto: Liisa Koivulehto, Ruijan Kaiku

Jens Stark (keskellä), kveeniasun ideoija, yhdessä Rune Sundelinin ja Anne Mari Rahkonen Bergin kanssa. Kuva Kansallisesta kveenikonferenssista Raisissa syyskuussa 1999, jolloin kveeniasu ensimmäisen kerran esiteltiin yleisölle.
Kuva: Liisa Koivulehto, Ruijan Kaiku

også omhandla klesskikken blant folk i 1920-åra. Det var tydelig av dei finske folkedraktene gjerne foretrakk lyse fargetonar, mye kvitt, så dette blei ein peikepinn også for kvendraktene.

På organisasjonens landsmøte i 1997 kunne Brit Sandnes presentere Kvendraktprosjektet slik det til då var utforma, og på landsmøtet 1999 var begge draktene ferdige og blei vist fram, til stor glede for forsamlinga. Nokre små endringar blei vedtatt, og så blei draktene fullført i samsvar med dette. Styret i NKF/RK foretok den formelle godkjenninga av draktene i februar 2002.

Litt om draktene

Stakken og vesten på kvinnedrakta er laga etter oppskrift fra arkivet i Helsinki, eit stripete ullstoff som er mest vanlig i finske folkedrakter, forkle og lue er av lin, sjalet er eit silketørkle med frynser, f.eks. av merket «Tyrihans». Fottøy er bunadssko eller komager, dei sistnemnte leveres av Atelje Mården i Pajala. Derifra kjem også veska. Sølvsmykkene har ei spesiell utforming og er laga etter inspirasjon av 1000 år gamle smykker, funne i Maursund i Nord-Troms. Designaren heiter Marthe Frette, og dei produseres av Målselv Sølvsmie. Ytterplagget er av blå vadmel. Vakre kvite ullvottar har vi også fått inn prøve på.

Mannsdrakta har svarte bukser av ullklede, stripet vest i same fargar som kvinnedrakta, men med smalare striper. Skjorta er av halvlin, jakke og lue (kalott) av naturkvit ullklede. Silketørkle i halsen hører også til, og naturligvis kniv på venstre hofte. Sølvknappar, halsnål og beltespenne har omtrent same utforming som sølvet til kvinnedrakta.

Etter mye strev greidde vi så å reise midlar til opplæringskurs for produksjon av kvendrakten. I alt fem kvinner har i vinter gjennomført dette kurset på KHS

kansallispuvuista jne. Tärkeässä osassa oli myös Samuli Paulaharjun kirja «Finnmarkens folk», jossa käsitellään laajalti 1920-luvun vaatetusta ja pukeutumistapoja. Suomalaisissa kansallisasuissa käytettiin pääasiassa vaaleita sävyjä, paljon valkoista, joten oli selvää, että myös kveeniasujen tulisi oli saman tyyppisiä väritykseltään.

Järjestön vuoden 1997 vuosikokouksessa saattoikin Brit Sandnes esitellä Kveenipuku-projektia sellaisena kuin se siihen mennessä oli muotoutunut, ja vuoden 1999 vuosikokoukseen mennessä olivat molemmat asut valmiina, kokousväen suureksi iloksi. Asuihin päätettiin tehdä joitakin pieniä muutoksia, joiden perusteella sitten lopulliset asut tehtiin. NKF/RK:n johtokunta hyväksyi muodollisesti kveeniasut helmikuussa 2002.

Miltä ne näyttävät...?

Naisen puvun hameosa ja liivi on tehty arkistojen kätköistä Helsingistä kaivetun ohjeen mukaan: raidallinen villakangas, joka on yleinen suomalaisissa kansallispuvuissa, kankaiset esiliina ja päähine, hartiahuivina hapsuinen silkkiliina, esimerkiksi «Tyrihans». Jalkineina tanhukengät tai lapikkaat, viimemainittuja toimittaa Atelje Mården Pajalassa, kuten myös asuun kuuluvaa laukkua. Hopeakorut ovat erityisesti pukua varten muotoiltuja, Pohjois-Tromssan Maursundista löytyneiden tuhat vuotta vanhojen korujen pohjalta. Korutaiteilijana on toiminut Marthe Frette, ja korut valmistaa Målselv Sølvsmie. Päällystakki on sinistä sarkaa. Olemme saaneet kokeiltavaksi myös kauniita valkoisia villavanttuita.

Miehen asussa on mustat villakankaiset housut ja raidallinen liivi, joka on samanvärinen naisen liivin kanssa, mutta kapeammilla raidoilla. Paita on liinakangasta, takki ja päähine luonnonvalkoista villakangasta. Silkkiliina kaulassa on pakollinen sekä tietysti puukko

og er no i gang med bestillingsarbeid. Det har også vore på tale at desse fem skal organisere kurs der dei som vil sjølve kan sy f. eks. skjorte, forkle, lue og slik redusere prisen ein del. NKF/RK har skaffa eit lite logomerke som skal festes på alle drakter av godkjent kvalitet.

Til sist prisane: Ser ein seg ikkje råd til å skaffe alt på ein gong, så kan ein ta det litt etter kvart. Kvinnedrakt med stakk, understakk, skjorte, forkle og sølv vil koste omkring 26 000 kr. Kappe, lue, sjal, fottøy og veske vil tils. komme på ca 12 000 kr. Mannsdrakta med bukse, skjorte, vest og sølv vil komme på ca 16 000 kr. I tillegg kjem jakke med skinnbelte, kalott, tørkle og fottøy med kr 12 000. Draktene er møtt med stor interesse hos publikum, så vi håper at fleire og fleire vil leite opp sin kvenske røtter og skaffe seg den. NKF/RK (tlf.77 69 65 02/922 300 85) skaffer gjerne kontakt med produsentane.

vasemmalla lonkalla. Hopeanapit, koruneula ja vyönsolki ovat kutakuinkin samaa muotoa naisen asun hopeakorujen kanssa.

Kovan ponnistelun päätteeksi onnistuimme keräämään riittävästi varoja kveeniasun ompelukurssia varten. KHS:ssa viime talvena pidetyn kurssin selvitti viisi naista. He ovat nyt täydessä touhussa ompelemassa asuja tilausten perusteella. Puhetta on ollut, josko nämä viisi voisivat järjestää kursseja niille, jotka itse haluaisivat ommella esim. paidan, esiliinan tai päähineen asun hinnassa säästääkseen. NKF/RK on ottanut käyttöön pienen käsityömerkin, joka voidaan kiinnittää laatuvaatimukset täyttäviin pukuihin.

Hinnat: Mikäli ei katso voivansa hankkia koko pukua kerralla, kannattaa hankinnat tehdä vähitellen. Naisen puku, joka käsittää hameosan, alushameen, paidan, esiliinan ja hopeakorut tulee maksamaan noin 26.000 kr. Päällystakki, päähine, hartiahuivi ja jalkineet maksavat yhteensä noin 12.000 kr. Miehen asu, jossa on housut, paita, liivi sekä hopeaosat maksanee noin 16.000 kr. Lisähintaa kertyy vielä nahkavyöstä, päähineestä, kaulahuivista ja jalkineista noin 12.000 kr. Asuihin tunnetaan suurta mielenkiintoa, joten toivomme entistä useamman löytävän kveenijuurensa ja hankkivan itselleen kveeniasun. NKF/RK:n (puh.77 69 65 02 / 922 300 85) kautta saat helpoimmin tuottajien yhteystiedot.